

ТЕРТЯ КОВЗАННЯ В ЗУБЧАСТІЙ ПАРИ

SLIDING FRICTION IN A GEAR PAIR

Павло Носко¹, Олександр Башта¹, Григорій Бойко², Володимир Мельник¹¹Національний авіаційний університет,
пр. Любомира Гузара 1, Київ, 03058, Україна²Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
вул. Іоанна Павла II, 17, м. Київ, 01042, Україна

To solve the problem related with improving the performance of gear drives of machines, authors propose a method for determining sliding friction losses in a gear pair. Analytical dependencies were obtained that allow determining power losses due to sliding friction depending on kinematic, force and strength factors, properties of lubricants and wheel materials.

Для аналізу чинників, які впливають на ККД зубчастої передачі, з метою подальшої оптимізації застосовуємо емпірико-аналітичне моделювання зубчастої передачі з використанням попередньо заданих постійних коефіцієнтів тертя.

Метою даного дослідження є теоретичне визначення втрат тертя ковзання в зубчастій парі.

Зачеплення пари зубів починається в точці А, де коло вершин веденого колеса перетинає лінію зачеплення N_1N_2 і закінчується в точці С, де цю саму лінію зачеплення перетинає коло вершин ведучого колеса. Точка дотику профілів розглянутої пари зубців за час їхнього зачеплення проходить по лінії зачеплення N_1N_2 активну ділянку АС.

На ділянках лінії зачеплення АЕ і DB у зачепленні беруть участь дві пари зубців, а на ділянці ED - одна пара зубців.

Робота сил тертя може бути визначена наступним чином:

$$A_f = \int F_f \cdot V_s \cdot dt = \int F_f \cdot \frac{V_s}{V_t} \cdot dy,$$

де $V_s = u \cdot (\omega_1 + \omega_2)$ - відносна миттєва швидкість ковзання сполучених профілів зубців, м/с;

$F_f = f \cdot F_n$ - сила тертя, що визначається за законом Кулона-Амонтона, Н.

$V_1 = \omega_1 \cdot r_{w1} \cdot \cos \alpha_w$ - швидкість точки зачеплення бічних поверхонь зубців, м/с;

$F_n = \frac{T_1}{r_{w1} \cdot \cos \alpha_w}$ - нормальне зусилля, яке діє на зубці передачі, Н.

f - коефіцієнт тертя в зубчастій парі, який визначається експериментально різними авторами.

Практично всі емпіричні залежності показують, що коефіцієнт тертя залежить від швидкостей ковзання і кочення поверхонь, кінематичної в'язкості мастильного матеріалу, а також, відомі залежності, в яких присутні величини нормального навантаження F_n , шорсткості поверхонь зубців та радіуси кривизни профілів зубців.

Роботу, витрачену на тертя вздовж усієї лінії зачеплення визначаємо

$$A_f = \frac{u+1}{u} \cdot \frac{T_1 \cdot r_{w1}^2 \cdot \tau_1^2}{4 \cdot r_{w1}^2 \cdot \cos^2 \alpha_w} \cdot [f_1 \cdot (\chi_1^2 + \chi_2^2) - (2 \cdot f_1 - f_2) \cdot (\varepsilon - 1)]$$

де f_1 - коефіцієнт тертя в зубчастій парі при однопарному і f_2 - двохпарному зачепленні.

Робота, яка передається зубчастою передачею визначається добутком

$$A_z = F_n \cdot p_b = \frac{T_1 \cdot r_{b1} \cdot \tau_1}{4 \cdot r_{w1} \cdot \cos \alpha_w}, \quad \text{де } p_b \text{ - крок зубців по основному колу зубчастого колеса, м.}$$

Остаточний коефіцієнт втрат унаслідок тертя ковзання сполучених поверхонь зубів визначиться відношенням

$$\psi_f = \frac{u+1}{u} \cdot \frac{r_{b1} \cdot \tau_1}{2 \cdot r_{w1} \cdot \cos \alpha_w} \cdot [f_1 \cdot (\chi_1^2 + \chi_2^2) - (2 \cdot f_1 - f_2) \cdot (\varepsilon - 1)]$$